

Сидоренко Н. М. Сучасні проблеми теорії і практики в науково-методичному та організаційно-педагогічному впровадженні інновацій в освіті дітей з особливими освітніми потребами / Н. М. Сидоренко // Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного закладу освіти : Збірник за матеріалами V Всеукр. науково-практичної конференції (12 грудня 2017 року). – Лисичанськ : ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» – Лисичанськ : ФОП Чернов О. Г.– 2017. – С. 159–162.

У статті розглянуто питання впровадження інновацій в освіту дітей з особливими освітніми потребами, яке є досить суперечливим й водночас, актуальним, тому потребує всебічного вивчення. Зазначається, що саме вихователі мають бути провідниками змін в освіті.

Ключові слова: діти з особливими потребами, освітні потреби, інновації.

*Сидоренко Наталія Миколаївна
ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного
університету імені Тараса Шевченка»
м. Лисичанськ*

Сучасні проблеми теорії і практики в науково-методичному та організаційно-педагогічному впровадженні інновацій в освіті дітей з особливими освітніми потребами

Розбудова незалежної Української держави спонукала до нового бачення розвитку її інтелектуального потенціалу, прискорила зміни в суспільному житті, що цілком природно актуалізувало складні психолого-педагогічні проблеми розвитку всієї національної системи освіти. Система освіти в Україні розглядається як основа національного і духовного відродження суспільства. Її основне завдання полягає у вихованні покоління людей, які здатні оберігати та примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати незалежну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти.

На сьогодні світовою тенденцією сучасності є прагнення деінституалізації та соціальної адаптації осіб з особливостями психофізичного розвитку. У нашому суспільстві починає формуватися нова культурна й освітня норма-повага до людей фізично та інтелектуально неповносправних. Згідно зі статуттом Організації Об'єднаних Націй, Всесвітньої декларації про права людини діти-інваліди мають рівні права і можливості з іншими людьми. Прийняті Генеральною асамблеєю ООН Конвенція про права дитини та Декларація про права інвалідів визначили пріоритети в правах дітей з особливими освітніми потребами на освітні, медичні послуги та професійну підготовку і трудову діяльність.

Кожна держава прагне привести у відповідність з міжнародними нормами власну законодавчу базу. У статті 53 Конституції України, законах «Про освіту», «Про основи соціальної захищеності інвалідів України», «Про охорону дитинства» засвідчено право інтеграції дорослих і дітей з особливостями розвитку та створення для них відповідних соціально-економічних умов.

Діюча в нашій державі протягом десятиліть система спеціальних навчально-виховних закладів має чітку і диференційовану систему закладів восьми типів для кожної категорії дітей, що мають особливості психофізичного розвитку (глухих, слабочуючих, сліпих, слабозорих, дітей з порушеннями опорно-рухової сфери, затримкою психічного розвитку, обмеженими розумовими можливостями, мовленнєвими вадами). Одним із

перспективних напрямків реформування спеціальної освіти цих категорій дітей є їх інтегроване навчання в загальноосвітніх закладах.

Характерною особливістю сьогодення системи спеціальної освіти в Україні є реконструювання її на демократичних засадах. Намітилась тенденція переходу до альтернативних моделей психолого-педагогічної підтримки, вільного вибору форм навчання дітей, рівня і діапазону освітніх послуг. Держава посилила увагу до проблем дітей-інвалідів, гуманістичні підходи до освіти яких базуються на принципах:

- природної соціалізації (не відривати дитину від сім'ї);
- додаткових моделей спеціальної освіти, вибору батьками форм і видів майбутньої освіти;
- перспективним вважається і третій принцип – фінансувати не дитячий садок за надані освітні послуги, а дитину з тим, щоб форму, рівень і діапазон послуг обирали її батьки.

Для вирішення питання фінансування освітніх потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку мають вноситися зміни у державний (регіональний, місцевий) бюджет, державні та регіональні програми незалежно від того де навчається дитина – в державному, комунальному чи приватному закладі. На сьогоднішній день позитивне розв'язання питання про залучення дітей з особливими потребами до звичайних груп у повній мірі залежить від зацікавленості і мотивації адміністрації дитячого садка. Тому результативність цієї роботи є лише в тих закладах, де вихователі відчувають свою відповідальність і наполегливо працюють з дітьми і їх родинами.

Умовою досягнення успіху являється співпраця вихователів з батьками, медиками та іншими фахівцями, а також: визначення потреб дитини, розробка відповідних заходів для її підтримки, розробка високоякісних навчальних програм на основі інформації про розвиток дитини, відповідна професійна підготовка вихователів та постійне підвищення кваліфікації. У групі мають бути створені такі умови, щоб всі діти відчували свою цінність і могли брати активну участь в усіх заходах дитячого садка. Активна участь батьків у педагогічному процесі є надзвичайно важливою умовою для налагодження партнерських стосунків, організації роботи в спільній команді вихователів, батьків і фахівців для спільного прийняття рішень, плануванні навчальних та реабілітаційних заходів.

Головною ланкою команди повинні бути батьки. Існують три головні моделі командної діяльності: мультидисциплінарна, інтердисциплінарна, трансдисциплінарна.

Мультидисциплінарна модель: дитина і сім'я знаходяться у центрі уваги, однак фахівці не контактують один з одним. Між членами команди немає взаємодії, дослідження і послуги їх ізольовані.

Інтердисциплінарна модель: увага концентрується на дитині і сім'ї, проте фахівці більш пов'язані один з одним. Трансдисциплінарна модель : дитина і сім'я знаходяться у центрі уваги і між ними та фахівцями існує міцний взаємозв'язок. Також існує змішаний підхід, при якому дитина розглядається комплексно, тобто всі досягнення та послуги повністю інтегровані.

Найбільш придатним для роботи з дітьми з особливими потребами є трансдисциплінарний підхід, в якому існує ефективний обмін інформацією серед членів команди, відчувається колективна відповідальність за загальні результати. Всі члени команди повинні активно співпрацювати при розробці індивідуального навчального плану роботи дитини. При роботі з дітьми з особливими потребами доцільніше оцінювати досягнення індивідуально визначених цілей, ніж порівнювати їх з типовим.

Важливим моментом у роботі з дітьми є процес спостереження їх розвитку. Аналіз результатів допоможе вихователю визначити сильні якості, схильності і потреби дітей-інвалідів. Все це є кроком до розробки відповідних заходів для попередження і вирішення проблем дитини.

Спостереження за дитиною ведеться безперервно, результати аналізуються, і на основі результатів аналізу коригуються дії вихователя. Планування індивідуальної роботи з дитиною є своєрідним прогнозом стосовно дитини. Він дозволяє побачити цілісну картину особистості дитини, її можливе майбутнє.

Дітям-інвалідам потрібен більш тривалий час для оволодіння функціональними навичками, тому вихователям в першу чергу, необхідно приділяти увагу розвитку вмінь, які дають дитині-інваліду відчуття самостійності та власної значущості. Вихователі інклюзивних груп повинні створити демократичну атмосферу і всіляко сприяти формуванню міцних дитячих колективів. Всі діти, незалежно від стану їхнього здоров'я повинні мати однакові права і можливості. Сприятливе середовище заохочує всіх дітей, незалежно від їхніх можливостей, до досліджень, ініціативи, творчості, що забезпечує успішне навчання і розвиток. Почуття приналежності є дуже важливим для дітей. Тому вихователь має створювати ситуації позитивних соціальних взаємин дітей. Завдяки контактам з однолітками діти розвиваються емоційно і соціально, вони вчаться жити у злагоді з людьми, у них формується самоповага. Вихователі повинні постійно демонструвати батькам, що вони є важливими членами дитячого колективу, бажаними і потрібними у садку, що їхній внесок у загальну справу є цінним і необхідним. Важливо підкреслити: у своїй виховній роботі з сім'єю вихователь лише у тому випадку досягне поставленої мети, коли його особисте відношення до дитини буде для батьків тим взірцем, до якого їм захочеться наблизитись.

Запорука успіху у діяльності інклюзивних груп – у командній роботі всіх причетних до цієї справи осіб: родини, медиків, інших фахівців. Серед найважливіших питань інклюзивної освіти є створення відповідної бази для корекційного блоку: наявність програм, підручників, спеціального обладнання, дидактичних матеріалів, надання діагностичних, консультативних та дійових послуг фахівцями (логопедами, дефектологами, психологами, соціальними працівниками, дитячими психіатрами). А це передбачає введення до штату дитячого садка додаткових штатних одиниць та постійного психолого-медико-соціального супроводу дітей, які навчаються.

Особливі вимоги ставляться перед вихователем, який безпосередньо працює з дітьми з особливими освітніми потребами. Насамперед, це всебічне вивчення анамнезу дитини, розуміння її особливостей, знання закономірностей розвитку, вивчення психічних якостей, вміння спостерігати за дитиною та регулювати її навантаження, вміння адаптовувати навчальні плани та методики до специфічних потреб дітей, створювати оптимальні умови для спілкування та адаптації до соціального середовища. Для більш ефективного впровадження процесу інтегрування дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній простір набули поширення так звані різнорівневі моделі навчання дітей.

У державних документах зазначається, що система спеціальної освіти для дітей з відхиленнями в розвитку є неповною без особливої ланки – раннього виявлення та ранньої комплексної допомоги. Тобто період їх навчання немовляти, ранній та дошкільний вік є найбільш важливими та значимими періодами розвитку дітей-інвалідів. Саме в цей час існує унікальна можливість подолати наслідки того чи іншого сенсорного або інтелектуального порушення та запобігти формуванню особливої позиції у середовищі здорових дітей шляхом нормалізації життя дитини у сім'ї і включення батьків в процес реабілітації.

Введення нових форм освіти для дітей з особливими освітніми потребами в інтегрованому середовищі не означає, що мережа спеціальних закладів повинна скорочуватись. На це є вагомі причини, насамперед, соціально-економічні та культурологічні. Існують проблеми сімей, де батьки не в змозі задовільно утримувати цих дітей, не кажучи за оплату освітніх та інших послуг.

Впровадження інклюзивної освіти є складною та багатоаспектною проблемою. Вона містить цілу низку нерозв'язаних питань. Насамперед, це рівень, обсяг спеціальних

освітніх послуг, зокрема таких, як навчання за індивідуальними програмами, планами, діагностика та консультування, надання корекційних послуг у загальноосвітньому закладі. Вихователі за таких умов беруть на себе більші моральні зобов'язання, що стосуються змін умов та методів навчання.

Нових підходів вимагає спільна робота з батьками, роль яких є ключовою для подальших успіхів їхніх дітей, саме тому одночасно мають отримувати допомогу батьки, діти і вихователі. Нові завдання постають перед інститутами післядипломної педагогічної освіти у забезпеченні підготовки вихователів до запровадження в навчальних закладах інклюзивного навчання.

Водночас, чекає розв'язання проблема запровадження нового змісту освіти дітей з порушеннями розвитку відповідно до Державного стандарту. Досліджуючи питання розбудови інклюзивної освіти ми дійшли висновку, що насамперед реалізація інклюзивного навчання потребує узгоджених дій від органів освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Це питання урегулювання направлення дітей, збереження соціальних пільг, надання медичних послуг за місцем навчання.

Необхідно постійно тримати в полі зору проблему формування адекватного ставлення педагогічних, дитячих та батьківських колективів до питання інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. А це означає започаткування нових форм співробітництва та взаєморозуміння, проведення «круглих столів», семінарів, тренінгів, тематичних та методичних публікацій з проблеми.

Питання впровадження інновацій в освіту дітей з особливими освітніми потребами досить суперечливе й водночас, актуальне, яке потребує всебічного вивчення. Водночас, саме вихователі мають бути провідниками змін в освіті.

Література

1. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с

2. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.

3. Софій Н.З., Найда Ю. М. Концептуальні аспекти Інклюзивної освіти / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально методичний посібник / за ред. Даниленко Л. І. – К.: 2007. – 128 с.